

•เขียนโดย manager•

•วัน•อังคาร•ที่ 17 •มิถุนายน• 2014 เวลา 22:00 น. • -

เมืองล่องจากจดหมายเหตุ (ต่อ) การลงไปครั้งนี้ก็เพื่อขอให้แต่งตั้งให้แสนหลวงคันธิยะเป็นเจ้าเมืองล่องแทน เพราะเจ้าเมืองล่องทราบว่าจะมีพระราชพิธีโสกันต์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชในเดือนมกราคม พ.ศ.๒๔๓๓ และก็สันนิษฐานว่าลงไปทูลเรื่องไม่ยอมรับคำตัดสินเดิมในปี พ.ศ.๒๔๓๒ ที่ให้เมืองล่องขึ้นเมืองนครลำปางตามเดิม แต่เมื่อแสนหลวงคันธิยะและแสนท้าวเมืองล่องไปถึงกรุงเทพฯ วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ.๒๔๓๓ ประกอบกับมีพระราชพิธีโสกันต์และรับเสด็จพระเจ้าชาลวิก รัสเซีย จึงได้รื้ออยู่ที่กรุงเทพฯ ดังนั้นปลายปี พ.ศ.๒๔๓๔ จึงโปรดเกล้าฯ ถึงเจ้าพระยาบดินทร์ ว่า

“...เมืองล่องนี้ได้ตัดสินตกลงโครงการอย่างเลียดแล้วทำให้เป็นเมืองขึ้นเมืองนครลำปางไปตามเดิม ให้ท่านมีตราตอบข้าหลวงไปว่า ต้องให้เมืองล่องทำคั้งเมืองนครลำปางไปตามคำตัดสินเดิม การที่พ่อเมืองล่องทำความขัดแย้งต่อคำตัดสินนั้นไม่ชอบ แต่ให้ยกโทษเสียครั้งหนึ่งต่อไปถ้าพ่อเมืองล่องไม่ชอบกระทำตาม ก็ให้เจ้านครลำปางบังคับบัญชาไปโดยชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย แลอย่างธรรมเนียมของบ้านเมือง จะถอดถอนพ่อเมืองล่องตั้งพ่อเมืองใหม่ถ้าประการใดก็ได้ แต่อย่าให้เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตพ่อเมืองล่องได้เป็นอันขาด แต่ส่วนตัวแสนหลวงคันธิยะบุตรพ่อเมืองล่องที่ลงมาขอรับตำแหน่งแทนบิดานั้น ให้กรมมหาดไทยชี้แจงคำตัดสินนี้ให้ทราบ แลให้คืนสิ่งของเงินทองที่นำมาขึ้นให้แสนหลวงคันธิยะไปด้วย แลให้แสนหลวงคันธิยะไต่กลับขึ้นไปบ้านเมืองเสียโดยเร็ว เพราะต้องลงมากรุงเทพฯ ช้านานแล้ว”

เห็นว่าแสนหลวงคันธิยะไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองล่อง จวบกับมีตราลับที่ ๖๓ ลงวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ร.ศ.๑๑๑ (พ.ศ.๒๔๓๕) โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหลวงพรมภักษ์ธาดา เจ้าผู้ครองนครลำปาง เป็นจางวาง และให้เจ้าอุปราช เป็นเจ้าหลวงนันทไชยชวลิตวรราช เจ้าผู้ครองนครลำปาง ดังนั้นปัญหาความขัดแย้งระหว่างเมืองล่องและเมืองนครลำปางก็หมดไป แต่กลับเป็นการขัดแย้งระหว่างเจ้าจางวางกับเจ้านันทไชยชวลิต เพราะเจ้าจางวางไม่ยอมมอบตราเจ้านครลำปางให้ และไม่พอใจที่ได้เป็นเจ้าจางวางที่ไม่มีอำนาจอะไร อีกทั้งตำแหน่งจางวางเป็นตำแหน่งที่ไม่เคยมีมาก่อนในล้านนาดังนั้น แม้แต่เจ้านายทางเมืองนครเชียงใหม่ก็เข้าใจว่าเป็นการลดยศ

ดังนั้นจึงสันนิษฐานว่าแสนหลวงคันธิยะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองล่องในปี พ.ศ.๒๔๓๕ เพราะโปรดเกล้าฯ ให้เจ้านครลำปางเป็นผู้แต่งตั้งหรือถอดถอนเจ้าเมืองล่องได้ เมื่อแสนหลวงคันธิยะ(คันธิยะ) ได้เป็นเจ้าเมืองล่องแล้ว แสนหลวงเจ้าเมืองล่องผู้เป็นบิดาเป็นจางวางช่วยกันรักษากันเมืองต่อไป หลังจากนั้นก็ไม่ปรากฏเหตุการณ์ระหว่างเมืองล่องกับเมืองลำปางว่ามีเรื่องวิวาทกันอีก ก็มีการส่งส่วยเหล็กปีละ ๔๐ หาบ และค่าต่อไม้ขอนเจ้าตามเดิม และในปี พ.ศ.๒๔๔๓ ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุเทพ ราชปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย มาตรวจราชการมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ และให้เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปาง(พ.ศ.๒๔๔๐ – ๒๔๖๕) กับเจ้านายขุนนางจัดการการบ้านเมืองให้เป็นที่เรียบร้อย โดยได้ประชุมกันในวันที่ ๒๐ มกราคม ร.ศ.๑๑๘(พ.ศ.๒๔๔๒) ได้ตกลงกันจัดแบ่งเขตแขวงเมืองนครลำปางออกเป็น ๖ แขวง คือ

•เขียนโดย manager•

•วัน•อังคาร•ที่ 17 •มิถุนายน• 2014 เวลา 22:00 น. • -

---

๑. แขวงนครลำปาง ให้รวมบ้านในเวียงแคว้นที่ใกล้เคียงมีแคว้น ๖ แคว้น แคว้นเกาะคา แคว้นบ้านศาลา แคว้นชมพู แคว้นบ้านปง แคว้นนาแก้ว แคว้นน้ำลอม แคว้นไหลหิน แคว้นบ้านเป้า แคว้นพิไชย แคว้นบ่อแก้ว แคว้นบ้านเอี่ยม แคว้นบ้านคำ แคว้นทุ่งกวาว แคว้นบ้านขอ แคว้นบ้านฮี แคว้นทุ่งฝาย แคว้นบ้านเสด็จ แคว้นบ้านทราย แคว้นป่าจำ แคว้นนาควั แคว้นป่าตัน แคว้นหัวเสือ แคว้นดอนไฟ แคว้นป่าขาม แคว้นลำปางหลวง แคว้นทางสัตว์ แคว้นป่าไค้ แคว้นหนองหล่ม แคว้นบ้านาว แคว้นปงพก แคว้นป่ากล้วย แคว้นแม่ปืม แคว้นแม่สัน เมืองเสิมขวา เมืองเสิมซ้าย เมืองยาว เมืองจาง เมืองเมาะ ให้ตั้งที่ว่าการแขวงในเมืองนครลำปาง

๒. แขวงลอง รวมเมืองลอง เมืองต้า ให้ตั้งที่ว่าการแขวงที่บ้านฮ้องอ้อ เมืองลอง (บ้านห้วยอ้อ ในปัจจุบัน)

๓. แขวงวังเหนือ รวมเมืองวังเหนือ เมืองวังใต้ เมืองเตาะ เมืองแจ้ซ้อน เมืองปาน เมืองแจ้ห่ม(แจ้ห่ม) เมืองมาย บ้านทุ่ง ให้ตั้งที่ว่าการแขวงที่เมืองแจ้ห่ม

๔. แขวงวังใต้ รวมแคว้นสบปราบ แคว้นสมัย แคว้นแม่ดัวะ ให้ตั้งที่ว่าการแขวงที่บ้านสบปราบ

๕. แขวงงาว รวมเมืองงาว เมืองตึบ ให้ตั้งที่ว่าการแขวงที่เมืองงาว

๖. แขวงแม่ฮ่องสอน รวมเมืองพยาว เมืองพาน ให้ตั้งที่ว่าการแขวงที่เมืองพยาว

ในปี พ.ศ.๒๔๓๓ เป็นต้นไปให้ขายพลเมืองในเขตแขวงเมืองนครลำปางอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีถึง ๖๐ ปี ให้เสียเงินแทนเกณฑ์ปีหนึ่งคนละ ๔ บาท เมื่อเก็บเงินแทนเกณฑ์แล้วให้ยกเลิกส่วยเหล็กจากเมืองต้า เมืองลอง ส่วยเมียงจากเมืองแจ้ซ้อน เมืองปาน เมืองสาต เสือจากบ้านทุ่ง เมืองเตาะ ส่วยเจ้าคือดอกไม้เงินทอง เสือ เมียง จากบ้านสาต ลงแม่จาง ส่วยผ้าหมจากพวกยงทั้งปวง ส่วนนาในแขวงเมืองลอง เมืองต้า แคว้นแม่สัน บ้านยาง บ้านทุ่ง แต่ก่อนมาเคยยกเว้นนั้น บัดนี้ก็เลิกการเก็บส่วยจากที่เหล่านั้นแล้ว เพราะฉะนั้นต่อไปให้เก็บค่านาตามธรรมเนียม จะเห็นว่าก่อนปี พ.ศ.๒๔๔๓ เมืองลองและเมืองต้าไม่ได้ถูกเก็บภาษี(มีเพียงปี พ.ศ.๒๔๒๖) เก็บค่านา ตั้งแต่มีการเก็บเงินแทนเกณฑ์จึงเลิกและปฏิบัติเหมือนกันทั้งเมืองนครลำปาง ซึ่งเป็นที่เดือดร้อนของคนในเมืองต้า เมืองลอง ดังจะเห็นได้จากบางส่วนหลบหนีไปอยู่ป่าด้านใต้แขวงเมืองลอง(เขตอำเภอวังชิ้นในปัจจุบัน)

และในปีนี้เองที่มีการแบ่งออกเป็นแขวง แคว้น และหมู่บ้าน โดยกำหนดให้พ่อแคว้นมียศเป็นชั้นพระยา ผู้ช่วยมียศเป็นชั้นแสน มีล่ำม ๑ คน ส่วนแก่บ้านมียศเป็นชั้นแสน ในเมืองลองเองพ่อแคว้นต่างๆ ได้เป็นพญา เช่น พ่อแคว้นห้วยอ้อ คือพญาเจรจา มีล่ำมคือ แสนตะกาย ดังนั้นตำแหน่งเจ้าเมืองลองเดิมคือ แสนหลวง จึงสันนิษฐานว่าในปีพ.ศ.๒๔๔๓ นี้ แสนหลวงคัมธิยะได้เลื่อนยศเป็น พญาชั้นทสิมาโลหะกิจ เจ้าเมืองลอง และให้มีพ่อเมืองทั้ง ๔ เป็นผู้ช่วยคือ พญาวังใน พญาราชสมบัติ พญาประเทศโสหัตติ และพญาเมืองขึ้น(พ่อเมืองขึ้น) และหลังจากนี้จดหมายเหตุก็ไม่ได้กล่าวถึงเมืองลองมากนักจนกระทั่งเกิดกบฏเงี้ยวเมืองแพร่

เหตุการณ์กบฏเจ็วเมืองแพร่ เริ่มเกิดเหตุการณ์เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๔๕ พระมนตรีพจนกิจ ข้าหลวงเมืองนครลำปาง ได้มีคำสั่งกวาดล้างกลุ่มเจ็วที่บ้านบ่อแก้ว แขวงเมืองลอง เมืองนครลำปาง เพราะเห็นว่าบ้านบ่อแก้วเป็นที่ซ่อนสมุห์เล้าบรรดาชาวเจ็ว ที่เป็นพวกมิจฉาชีพ นักเลงอันธพาลหรือโจร ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านเป็นอันมาก

ดังนั้นทางการจึงส่งกำลังทหารตำรวจปราบปรามแต่ก็พ่ายแพ้กลุ่มเจ็วจนถอยกลับเมืองนครลำปาง เจ็วกลุ่มนี้จึงยึดเมืองลองได้ และเข้าตีเมืองแพร่ในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๔๕ โดยเหตุการณ์ในครั้งนี้เป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อเมืองลอง เพราะสันนิษฐานว่าในปีนี้เป็นปีที่เจ้าเมืองลองคนสุดท้ายถูกฆ่าตาย

เนื่องจากเจ้าเมืองลองและแสนท้าวที่ร่วมเข้าตีเจ็วที่บ้านบ่อแก้วและที่ห้วยแม่ปาน ในครั้งนี้ด้วย ซึ่งกวีของเจ้าพิริยะเทพวงศ์ เจ้าเมืองแพร่ ที่เกิดร่วมสมัยกบฏเจ็วคือศรีวิไชย (พ.ศ.๒๔๐๐ – ๒๔๘๒) ได้แต่งคราวนี้ในปี พ.ศ.๒๔๔๕ บรรยายเหตุการณ์ในครั้งนั้นว่า

“...พะกาหม่องนั้น ที่หนึ่งแดนหมาย สล่าไปชาย รองตายหัวหน้า พร้อมกันเป็นโจร สัตว์คนคำข้า หื้อฝูงประชา เดือดร้อน...เดิมพร้อมใจกัน อยู่หั้นบ่อแก้ว โขงเขตแนว ป่าไม้...หากเป็นเขตแขวง ติดแดนต่อหั้น กับกันเมืองลอง เขตค่าย แม่นโกรธโศหา เก่งกล้าร้อนร้าย ขุนนายแก่เฒ่า เมืองลอง ขึ้นสาพิทักษ์ เพ็ดทูลกราบกลอง เจ้าเมืองนคร ลำปางตีหั้น...ตั้งขุนและตัว เจ้าหน่อบุญขวาง นครลำปาง ขุนนางเป็นเจ้า แต่งนายมนตรี ผู้ดีหนุ่มหน้า ไปตามจับเอา พวกร้าย...”

และแสนท้าวหรือบุตรหลานในเมืองลองบางคนก็จับเจ็วมาไว้ที่บ้าน จะนำไปมอบให้ที่นครลำปาง แต่เจ็วขัดขืนจะฆ่าคนในบ้านเลยฆ่าเสียที่บ้าน

ดังนั้นเหตุการณ์ในครั้งนี้ก็สร้างความคับแค้นให้กับกลุ่มเจ็วพอสมควร ดังนั้นหลังจากที่เหตุการณ์ทางเมืองลอง เมืองนครลำปาง และเมืองแพร่สงบ แต่เจ็วกลุ่มนี้ยังเที่ยวปล้นอยู่แถบเมืองพะเยา เมืองงาว ดังเห็นได้จากบันทึกของพระครูศรีวิราชชวชิรปัญญา เจ้าคณะแขวงเมืองพะเยาได้บันทึกไว้ว่า

“...4 ตุลาคม 2445 พวกเจ็วเข้าในเวียงพะเยา 12 คน...เวลา 2 ทุ่ม พวกเจ็วเข้าไล่ฟันเกือบถูกก้านคอ (พระครูศรีวิราชชวชิรปัญญา) จึงได้หนีเอาตัวรอด หนีออกจากวัดไป...”

“...6 มกราคม 2445(นับปีแบบเดิม) ...เจ็วปล้นบ้านแกมา บ้านแม่สุญ...”

จนกระทั่งตอนเช้า เดือนเกียงดับ มีกลุ่มเจ็วจำนวน ๑๒ คน มีดาบคนละเล่มเดินมาทางบ้านปิน มาฆ่าพระยาคันทสีมาโลหกิจ ที่เรือนบ้านแม่ลานเหนือ

โดยผู้ที่เสียชีวิตในครั้งนั้นมี ๕ คน คือ พญาขันทสีมาโลหกิจ เจ้าเมืองลอง แสนแก้ว บ้านใหม่(บ้านปิน) ผู้ดูแลบัญชีค่าต่อไม้เมืองลองหนานกันทะสอน ผู้ช่วยหนานฮิสะ ผู้ช่วยคนลาวบ้านอูน่อง มาเสียภาษีค่าต่อไม้ ส่วนบุตรชายคนเดียว(นอกนั้นเป็นผู้หญิงอีก ๕ คน) ของเจ้าเมืองลองคือพ่อหนานปัญญาถึง โหะ

ยังเป็นเณร(อายุประมาณ ๑๔ – ๑๕ ปี)มาที่บ้านโดนฟันเป็นแผลยาวที่หลังวิ่งหนีรอดไปได้ดังนั้นเมื่อพระยาคันทสีมาโลหกิจ เจ้าเมืองลอง ถึงแก่กรรมในปี พ.ศ.๒๔๔๕ กรมการแสนท้าวสุดท้ายของเมืองลอง จึงเหลือพ่อเมืองลองทั้ง ๔ และแสนท้าวคือพญาวังในพญาราชสมบัติพญาประเทศโสฬสตัดพ่อเมืองขึ้น

แสนอินทวิไชย แสนมังคละ แสนวงศ์ แสนเทพมงคล หมื่นมหวางค์ ท้าวอินทร์ ท้าวพัน(ท้าวบัน)หมื่นทา ท้าวจันทร์ แสนเมืองมา

ส่วนขุนนางเมืองลองบางคนก็หนีไปอยู่เมืองอื่น เช่น แสนบิง บ้านปิน ทำหน้าที่เกี่ยวกับดูแลเหมืองฝายในเมืองลอง

เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นก็พญาติพี่น้องและชาวบ้านหลบหนีไปตั้งถิ่นฐานอยู่เมืองพะเยา

ภูเดช แสนสา

•เขียนโดย manager•

•วัน•อังคาร•ที่ 17 •มิถุนายน• 2014 เวลา 22:00 น. • -

PHOTO BY AKARA HOI 25/04/ 2012

ร้อยเรียงร้อยเรื่องเมืองล่อง ตอนที่ ๒๙ ร้อยเรียงร้อยเรื่องเมืองล่อง ตอนที่ ๒๙ - ๒๙๕๖ (ที่มา : สภามหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ)

สภาพทุ่งคูนพญาขันธ์ล่องเจ้าเมืองล่องคนสุดท้าย ที่บ้านแม่ลานเหนือ ในปัจจุบัน (ที่มา : ภูเดช แสนสา, ๒๕๕๕)